

Martin Hlaváč, Karel Engliš mezi prvorepublikovou elitou

Disertační práce

Od dnešní biografie prof.dr.Karla Engliše by se zřejmě čekalo, že bude analyzovat jeho hospodářské koncepce, politiku finančního ministra a guvernéra československé Národní banky a zároveň je zkonfrontuje s jinými teoretickými přístupy a praktickými rozhodnutími a opatřeními, čímž je zároveň posoudí a zhodnotí. Martin Hlaváč zvolil jiný přístup k Englišovu portrétu. Neopominul sice jeho působení ekonoma, teoretického i praktického, ale uváděl je, či spíše připomínal jako součást tématiky hlavní, jímž je obsáhlý Englišův "životopis", podrobné vykreslení Englišova života. Užitečným, originálním smyslem je zachytit, zobrazit, vyložit, jak se formoval jeden z příznačných a přitom osobitých příslušníků elity prvního československého státu, jak došlo i v tomto případě k tomu, že se "chudý hoch proslavil".

Novodobá česká společnost nenacházela při svém vývinu a zrání elitu ani v sídlech aristokratických, ani různě zbohatlých rodin /ty byly výraznou převahou německé a německo-židovské/. Vytvářela se tedy z příslušníků vrstev, jimž "byla vidět sláma z bot", jak se nedávno opovržlivě vyjádřil jeden český intelektuál. Nebylo ale za co se stydět, právě i Englišův vzestup ukazuje, jak kvalitní, jedinečné osobnosti tu vyrůstaly. Prosazení se, dlouhodobé vrcholné působení stály ovšem mnoho sil, znamenaly často strastiplnost, kladly mimořádné nároky, žádaly větší část života. Englišova biografie o tom přináší důkazy přesvědčivé.

Přístupem, obsahem a zpracováním by, myslím, uspokojila samu její ústřední postavu. Engliš byl náročný na sebe a proto mohl hodně žádat od jiných. Náročný výzkum zvolil i Hlaváč. Heuristika je obsáhlá, důkladná, oceněnihodná. Autor jí prokázal soustavnou

píli a příkladnou odpovědnost. Obdivuji její rozsah. Hlaváč zná výtečně literaturu, i tu, která se může - třeba epizodicky nebo inspirativně - jen dotknout tématiky a jejích souvislostí. V maximální míře poznal dokumentaci z kompetentně volených archivních fondů a opatřil si i prameny další, především z kontaktů s Englišovými potomky. Tak bohatá dokumentace umožnila výklad podrobný, živý, dynamický. Je z něho dobře znát Hlaváčovou vědomí si toho, že historická biografie je žánr výrazně si vyžadující autorskou odpovědnost. Její ústřední postava se už nemůže "bránit", pokud by cítila vážné zkreslování, nepochopení, přílišnou fabulaci. Nic takového nenacházíme v Hlaváčově práci.

Je příjemné konstatovat, že autor věnoval značnou pozornost právě i stylistice, což nebývá ani v disertacích obvyklé. Hlaváč zvolil styl, který vhodně odpovídá tématice: je hutný, střízlivý, přitom výrazově docela bohatý, zaujme. Jistě je to dáno také látkou, peripetemi Englišova života, ale ty automaticky nezajišťovaly formulačně adekvátní "podobiznu". Jisté úseky Englišova života by mohly životopisce svádět i k větší emotivnosti, která ale nesmí být laciná, povrchní: žádá si auž autora zkušenějšího, Hlaváč si zřejmě uvědomoval, že tu ještě není "vyzkoušen", i tyto pasáže přizpůsobil celkovému tónu práce. Ta je tedy výrazově vyrovnaná a čtivá, což je u historické biografie také požadavek nezbytný.

Zdařile je zachyceno už Englišovo chudé dětství a mládí, i jeho léta studentská, v nichž musel Engliš spoléhat především sám na sebe. Bylo ovšem pozoruhodným a zároveň už dobově příznačným rozhodnutím rodičů, zvláště otce, že mu možnost studovat dali; setkáváme se s ní již častěji i v rodinách ekonomicky slabých, Englišovo studium tuto tendenci potvrzuje. Hlavní sférou Englišova působení měla být akademická půda, spojoval se v něm vědec a pedagog,

což nebývá vždy obvyklé.

Československá realita rozšířila Englišovy aktivity o funkce vládní, ministerské. Finanční rezort byl tradičně obtížný a nevděčný - permanentně vyvolával střety. Při jeho správě se projevovala další z Englišových příznačných vlastností, která není v práci dost připomínána a zdůrazňována - bylo jí výrazné sebevědomí. V ministerském působení je Engliš opíral zvláště také o podporu a sympatie, které nacházel u prezidenta Masaryka - byly vyvolávány i Masarykovým odstupem od Rašína a některých dalších národních demokratů. Také na Švehlovu záštitu se mohl Engliš spoléhat. Jeho prosazování vlastních koncepcí, opatření, vládních kroků mělo i specifickou podobu v častém podávání demisí. Bylo, s nadsázkou řečeno, až "patologické", i to si - také jako zvláštní způsob politického "vydírání" - zasloužilo v práci zvláštní posouzení. Mám u těchto recenzních glos či přání na mysli prohloubení a ozvláštnění výkladu. Situace vlád, v nichž Engliš působil, by vůbec mohla být tématem obhajovací rozpravy. Text, který jsem měl k dispozici, potřeboval místy ještě zkorigovat - opravila by se např. nepřesná datace převozu Máchových ostatků, o který se Engliš zasloužil, Rašínovy Nechanice jsou samozřejmě na Hradecku, Beran v uvedené době nebyl premiérem, apod.

Práce Martina Hlaváče nesporně, na pozoruhodné úrovni plní záměr a úkol, který si stanovila: na životním příběhu prof.dr. Karla Engliše ukázat, dokumentovat, vyložit, jak se vytvářela elita /elity/ v prvním československém státě. Příležitost /nové prostředí/ i v tomto případě přála připravenému /osobnosti, která nové prostředí zároveň formovala./ Prosazení se vůbec neznamenal, při osudech české společnosti, trvalé výsluní. Tvůrčích osobností, jako byl Engliš, neměla česká společnost věru nazbyt.

Monografie Martina Hlaváče Karel Engliš mezi prvorepublikovou elitou je dílem, které jednoznačně naplňuje požadavky stanovené pro práci disertační. Doporučuji ji k obhajobě.

Robert Kvaček

Prof.PhDr.Robert Kvaček, CSc.